

Feitenkaart Waterschappen en waterkwaliteit

Welke feiten zijn relevant voor waterschappen bij het beschermen en verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater?

Normen

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt onder andere kwaliteitsnormen voor het Europese oppervlaktewater

De KRW geldt voor waterlichamen groter dan 0,5 km², aangewezen als KRW-oppervlaktewaterlichaam. In 2027 moeten alle KRW-oppervlaktewaterlichamen in een goede chemische en ecologische toestand verkeren. 'Goede chemische en ecologische toestand' is vertaald naar normen, zoals voor nutriënten en chemische stoffen.

De Europese Nitraatrichtlijn beschrijft welk mestbeleid minimaal nodig is om de KRW-doelen te behalen

De Nitraatrichtlijn verplicht lidstaten om bemesting zó te reguleren dat het oppervlaktewater niet te nutriëntrijk wordt. De EU heeft Nederland tot 2026 de tijd gegeven om de bemesting terug te brengen van 250 naar 170kg/ha/jaar.

Europese richtlijnen stellen aanvullende eisen aan de kwaliteit van drinkwater, zwemwater en gezuiverd afvalwater

De Europese Drinkwaterrichtlijn stelt kwaliteitseisen aan oppervlaktewater waar drinkwater van wordt gemaakt.
De Europese Zwemwaterrichtlijn stelt eisen aan de kwaliteit van zwemwater.
De Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater stelt eisen aan de minimale kwaliteit van gezuiverd afvalwater.

Wettelijke taken

Het waterschap is wettelijk verantwoordelijk voor het regionale oppervlaktewater en rioolwaterzuivering

- Het waterschap is verantwoordelijk voor de waterkwaliteit van het regionale oppervlaktewater.
- Het waterschap is verantwoordelijk voor de zuivering van rioolwater.

De provincie is wettelijk verantwoordelijk voor het grondwater en het vertalen van de KRW naar de regio

- De provincie is verantwoordelijk voor de waterkwaliteit van het grondwater.
- De provincie stelt vast welke waterlichamen onder de KRW vallen en aan welke kwaliteitsnormen ze moeten voldoen.

De gemeente is wettelijk verantwoordelijk voor de riolering

- De gemeente is verantwoordelijk voor het rioleringsstelsel en het inzamelen van stedelijk afvalwater en hemelwater.
- De gemeente voorkomt dat rioolwater bij hevige neerslag ongefilterd in het oppervlaktewater terecht komt.
- De gemeente verleent vergunningen voor lozingen via het riool en houdt hier toezicht op.

Het Rijk en de EU maken beleid, en het Rijk is wettelijk verantwoordelijk voor de grote wateren

- Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de waterkwaliteit van grote wateren, zoals de Rijn, de Maas en het IJsselmeer.
- Het Rijk is verantwoordelijk voor het tegengaan van vervuiling uit het buitenland.
- Nu stelt het Rijk regels voor lozingen van stoffen; met de Omgevingswet schuift deze taak naar waterschap en gemeente.
- Het Rijk en de EU bepalen welke stoffen, zoals gewasbeschermingsmiddelen, toegelaten worden op de markt.
- De EU stelt richtlijnen op met normen voor waterkwaliteit en maatregelen die lidstaten moeten nemen.
- Het Rijk vertaalt Europese richtlijnen over waterkwaliteit in nationale wet- en regelgeving en beleid.

Huidige waterkwaliteit

De huidige waterkwaliteit voldoet op veel plekken niet aan de wettelijke normen

- 1 94% van de KRW-oppervlaktewaterlichamen voldoet niet aan de norm voor een goede ecologische toestand.
- 2 61% van de regionale KRW-oppervlaktewaterlichamen is te nutriëntrijk (eutroof) en 9% is potentieel eutroof.
- 3 42% van de KRW-oppervlaktewaterlichamen voldoet niet aan de norm voor stikstof.
- 3 42% van de KRW-oppervlaktewaterlichamen voldoet niet aan de norm voor fosfor.
- 1 49 van de 136 genormeerde chemische stoffen overschrijden in één of meerdere KRW-oppervlaktewaterlichamen de maximale concentratie.

Het Nederlandse oppervlaktewater bevat niet-genormeerde schadelijke stoffen

Het Nederlandse oppervlaktewater bevat 50-200 microplasticdeeltjes per liter.
Jaarlijks komt 190 ton medicijnresten in het Nederlandse oppervlaktewater terecht.
De PFAS-concentratie is in sommige wateren dermate hoog dat het RIVM het ongezond acht er dagelijks te zwemmen.

De kwaliteit van het oppervlaktewater wordt beïnvloed door vervuiling uit verschillende bronnen

De grootste bronnen van vervuiling zijn landbouw, industrie, stad, rioolwaterzuiveringsinstallaties en buitenland.
De belangrijkste bronnen van stikstof zijn bemesting, de stikstofvoorraad in de bodem en instroom uit het buitenland.
De belangrijkste bronnen van fosfor zijn de fosforvoorraad in de bodem en rioolwaterzuiveringsinstallaties.

Instrumenten

Het waterschap heeft instrumenten om de waterkwaliteit zelf te beschermen en verbeteren

- Het waterschap stelt een waterbeheerplan op met maatregelen voor waterkwaliteit.
- Het waterschap monitort de oppervlaktewaterkwaliteit en onderzoekt de oorzaken van eventuele vervuiling.
- Het waterschap beheert rioolwaterzuiveringsinstallaties die afvalwater zuiveren voor lozing op het oppervlaktewater.
- Het waterschap kan maatregelen nemen om de biodiversiteit te verbeteren, zoals aanleg van natuurvriendelijke oevers.
- Het waterschap kan grond verwerven om de waterkwaliteit te verbeteren, zoals door aankoop of onteigening.

Het waterschap heeft instrumenten om andere partijen de waterkwaliteit te laten beschermen en verbeteren

- Het waterschap verleent vergunningen voor directe lozingen op het oppervlaktewater en houdt hier toezicht op.
- Het waterschap adviseert de gemeente over lozingsvergunningen via het riool, samen houden zij toezicht hierop.
- Het waterschap kan advies- en lobbywerk doen richting overheden en bedrijven.
- Onder de Omgevingswet stelt het waterschap een waterschapsverordening op met regels, zoals voor specifieke lozingen.
- Het waterschap spreekt partijen aan op het naleven van de wet en kan een boete of dwangsom opleggen (handhaving).
- Het waterschap kan partijen stimuleren om vrijwillige maatregelen te nemen, zoals met geld uit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

Over deze kaart

Deze Feitenkaart beschrijft op hoofdlijnen de wettelijke normen voor waterkwaliteit in Nederland, de huidige waterkwaliteit, de wettelijke taken van verschillende overheden en de instrumenten die een waterschap tot zijn beschikking heeft om te werken aan waterkwaliteit. Op deze kaart zijn juridische en andere vaktermen hertaald naar begrijpelijke taal. We richten ons in deze kaart specifiek op het oppervlaktewater dat onder beheer staat van de waterschappen, oftewel het 'regionale oppervlaktewater'. De normen en instrumenten voor grote wateren (zoals de grote

rivieren en het IJsselmeer) en grondwater behandelen we niet op deze kaart. Waterkwaliteit kent interacties en afhankelijkheden met andere thema's, zoals biodiversiteit, bodem, en circulariteit. Ook deze thema's behandelen we niet op deze kaart. De Unie van Waterschappen wil deze kaart gebruiken om het gesprek te voeren met haar leden over hun taak om de waterkwaliteit te verbeteren, gezien het feit dat de huidige waterkwaliteit op veel plekken niet aan de wettelijke normen voldoet. De kaart is gemaakt op basis van literatuur en aangescherpt tijdens een denksessie met deskundigen.

Bronvermelding

- 1 PBL (2020). Nationale analyse waterkwaliteit
- 2 RIVM (2020). Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland; toestand (2016-2019) en trend (1992-2019)
- 3 KRW-NUTrend applicatie, toetsjaar 2022